

فلسفه برای نوآموزان

کتاب دوم: پرسش دربارهٔ
واقعیت و معرفت

شارون ام کی، پُل تامسون

تصویرگر: جان تامپتون

ترجمهٔ حوریه هوشیدری فراهانی

نشر آفرینگان: ۲۱۲

Kaye, Sharon M

سرشناسه: کی، شارون

عنوان و نام پدیدآور: فلسفه برای نوآموزان کتاب دوم: پرسش درباره واقعیت و معرفت/شارون ام. کای، پل تامسون؛ تصویرگر جان کامپتون؛ ترجمه سوریه هوشیدری فراهانی.

مشخصات نشر: تهران: آفرینگان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۲۱۵ ص.: مصور.

فروست: نشر آفرینگان؛ ۲۱۲.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۹۱-۰۱۳-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: More philosophy for teens: examining reality and knowledge, c2008.

یادداشت: واژه نامه.

عنوان دیگر: پرسش درباره واقعیت و معرفت.

موضوع: فلسفه — ادبیات کودکان و نوجوانان

موضوع: فلسفه

شناسه افزوده: تامسون، پل، ۱۹۵۸-م.

شناسه افزوده: Thomson, Paul

شناسه افزوده: کامپتون، جان، تصویرگر

شناسه افزوده: Compton, Jon

شناسه افزوده: هوشیدری فراهانی، سوریه، ۱۳۵۳-، مترجم

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ف۸/ک۳۱/ب۴

رده بندی دیویی: ۱۰۰

شماره کتاب شناسی ملی: ۴۰۱۰۷۰۶

این کتاب ترجمه‌ای است از:

***Philosophy for Teens
Examining Reality
and Knowledge***

Sharon M. Kaye and Paul Thomson

Illustrated by Jon Compton

Prufrock Press Inc., 2008

انتشارات آفرینگان

تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید، کوچه مبین،

سروه ۴ تلفن ۶۷ ۳۶ ۴۱ ۶۶

ویرایش، آماده‌سازی و امور فنی:

تحریر انتشارات ققنوس

شارون ام. کایه و پل تامسون

فلسفه برای نوجوانان

کتاب دوم: پرسش دربارهٔ واقعیت و معرفت

تصویرگر: جان کامپتون

ترجمهٔ حوریه هوشیدری فراهانی

چاپ اول

۱۳۹۵

۱۱۰۰ نسخه

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۹۱-۰۱۳-۳

ISBN: 978-600-391-013-3

www.Afarinegan.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۱۳۰۰۰ تومان

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	راهنمای آموزگاران
۱۳	مقدمه
بخش اول: خود	
۱۹	۱. من چه هستم؟
۳۱	۲. آیا من همان شخص هستم که قبلاً بوده‌ام؟
۴۳	۳. آیا من مختارم؟
۵۳	۴. چگونه باید زندگی کنم؟
بخش دوم: معرفت	
۶۷	۵. آیا معرفت برترین فضیلت است؟
۷۷	۶. آیا کامپیوترها می‌توانند بیندیشند؟
۸۷	۷. دیگری بودن چگونه است؟
۹۷	۸. اگر فردا نیاید، چه خواهد شد؟
بخش سوم: جهان	
۱۱۱	۹. آیا جهان اطراف ما واقعی است؟
۱۲۳	۱۰. آیا جهان آغازی دارد؟
۱۳۳	۱۱. جهان متناهی است یا نامتناهی؟
۱۴۳	۱۲. تفاوت میان علم حقیقی و شبه علم چیست؟
بخش چهارم: خدا	
۱۵۵	۱۳. آیا جهان طبیعت به صورت اتفاقی پدید آمده است؟
۱۶۵	۱۴. آیا ایمان داشتن عقلانی است؟
۱۷۷	۱۵. معنای زندگی چیست؟
۱۸۷	پیوست اول: برگه گزارش گفتگو
۱۸۹	پیوست دوم: مهارت‌های منطقی
۱۹۹	پیوست سوم: پاسخنامه
۲۱۱	واژه‌نامه
۲۱۵	درباره نویسندگان

فهرست آزمون‌های خیالی

۲۲	آزمون خیالی: خواب دیدن خواب
۳۵	آزمون خیالی: کشتی تسنوس
۴۶	آزمون خیالی: گرفتاری بوریدان
۵۷	آزمون خیالی: خورش هانسل و گریتل
۶۹	آزمون خیالی: حلقه گیگز
۸۲	آزمون خیالی: اتاق چینی
۹۰	آزمون خیالی: خفاش بودن
۹۲	آزمون خیالی: رسک در جعبه
۱۰۲	آزمون خیالی: انسان ناگهانی
۱۱۵	آزمون خیالی: در خم تنها
۱۲۶	آزمون خیالی: خبب طبعی
۱۳۵	آزمون خیالی: نیزاردتینس
۱۴۸	آزمون خیالی: فراتر از لیبع
۱۵۷	آزمون خیالی: تمرین هدف
۱۷۱	آزمون خیالی: بازگشت ابدی
۱۸۰	آزمون خیالی: اسطوره سیزف

فهرست پرونده‌های مغالطه

۲۶	استناد به باور عمومی
۴۰	تعریف جهت‌دار
۵۰	کلام دوپهلوی
۶۱	دو اشتباه
۷۳	استنتاج باید از هست
۸۴	تعمیم شتاب‌زده
۹۴	حمله به شخص
۱۰۵	مصادره به مطلوب
۱۱۹	توسل به جهل
۱۳۰	مرجعیت نامربوط
۱۳۹	دوراهی نادرست
۱۵۰	علت شمردن مقدم
۱۶۱	مرد پوشالی
۱۷۴	پرسش خطابه‌ای

پیشگفتار

به جلد دوم کتاب، فلسفه برای نوآموزان خوش آمدید. جلد اول این مجموعه زیبایی و اخلاق، مرکز توجه خود قرار داده بود، در این جلد معرفت‌شناسی و متافیزیک مرکز توجه قرار گرفته است. مانند جلد نخست، فصل‌های این جلد، به جای ترتیب تاریخی، بر اساس موضوع تنظیم شده است تا پیوندهای میان مسائل فلسفی پررنگ‌تر شود. این نکات تاریخی متناسب با هر موضوع نیز در متن آمده است.

هر فصل این کتاب، با گفتگویی شبیه‌افعی و ساده میان دو نوجوان خیالی آغاز می‌شود که بر سر برخی مسائل مهم، گراخلاف نظر دارند (مانند این که آیا قوانین اخلاقی برای همه قابل‌بررسی است یا این که آیا خدا وجود دارد). اختلاف نظر آن‌ها در هر فصل، در رویکرد فلسفی مختلف را درباره موضوعی که عنوان آن فصل است نشان می‌دهد. به مرور، متن در هر فصل دو یا چند رویکرد اصلی درباره مباحث مهم فلسفه را بررسی می‌کنیم. هر گفتگو با یک آزمون خیالی پی گرفته می‌شود تا ادعای مناقشه‌انگیز را بیازماییم. در پایان هر فصل پرسش‌هایی برای فهم متمرکز پرسش‌هایی برای گفتگو، پرسشی برای تحقیق، تمرین‌ها، فعالیت‌ها، منابع اصلی و منابعی برای مطالعه بیشتر آمده است. هدف ما این است که فلسفه را به شکلی پویا و گیرا وارد فعالیت‌های آموزشی کنیم.

امیدواریم همان‌طور که ما از نوشتن این کتاب لذت بردیم، شما هم از خواندن آن لذت ببرید! بسیار خرسند می‌شویم که پیشنهادهایتان را درباره این کتاب با ما در میان بگذارید.

شارون کای (skaye@jcu.edu)

پل تامسون (paulthomson@columbiasecondary.org)

راهنمای آموزگاران

هرچند این کتاب نمی‌توان به تنهایی خواند، اما به طور خاص برای کلاس درس مفید است. این کتاب را با موفقیت در موقعیت‌های گوناگونی آزموده‌ایم: از کلاس‌های متوسط تا پنجاه نوآموز و ده دستیار آموزشی، تا کلاس‌های استاندارد با بیست و پنج نوآموز و یک معلم، تا کارگاه‌های آموزشی ترمی با ده شرکت‌کننده و گروه‌های مختلف.

نویسندگان هر فصل را طوری طراحی کرده‌اند که برای آموزش در یک جلسه باشد. البته مطلوب‌تر آن است که خود ناشر آموزان پیش از کلاس هر فصل را مطالعه کنند. از آن‌جا که فصل‌ها طرح قابل فهم است، چنین تکلیفی معقول است. با وجود این، ما در بیشتر کلاس‌ها بدون این که تکلیفی مشخص کنیم، با نتایج بسیار خوبی پیش رفته‌ایم. در آلاس دو ساعته، برنامه این چنین بود: (۱) پرسش محوری در هر فصل را معرفی می‌کردیم؛ (۲) گفتگوی ابتدایی را اجرا می‌کردیم؛ (۳) پاسخ‌هایی برای پرسش‌های انتهای گفتگو می‌نوشتیم؛ (۴) درباره مسائل برجسته هر فصل بحث می‌کردیم (این کار گاهی با خواندن قسمت‌هایی از متن با صدای بلند همراه بوده است)؛ (۵) گفتگوهای را در گروه‌های کوچک می‌نوشتیم؛ و (۶) گفتگوها را برای کلاس اجرا می‌کردیم و بازخورد آن‌ها را می‌سنجیدیم. هنگامی که تنها یک ساعت کلاس داشتیم، مراحل ۵ و ۶ را حذف می‌کردیم یا در جلسه بعد ادامه می‌دادیم. در دوره‌های آموزشی‌ای که مراحل ۵ و ۶ اجرا می‌شد، از بهترین گفتگوها برای دانش‌آموزان فیلمبرداری می‌کردیم و در آخرین جلسه کلاس با همدیگر تماشا می‌کردیم. اگر هم

امکان تکثیر کردن بود، نسخه‌ای به یادگار به دانش‌آموزان هدیه می‌دادیم. دانش‌آموزان کلاس‌های ما از قسمت اجرای نمایش در «تعلیم نمایشی» بسیار لذت می‌بردند — آن قدر که نوشتن و اجرای گفتگوها را می‌توان در آغاز کلاس انجام داد که زمینه تدریس هر فصل باشد. مسائلی که در هر فصل به آن‌ها پرداخته می‌شود، راهی به سوی بارور شدن قابلیت‌های خلاقانه نوجوانان می‌گشاید. توصیه ما این است که به برنامه درسی وفادار باشید و گفتگو را کوتاه برگزار کنید تا زمان کافی برای بهره‌مند شدن از دیدگاه‌های همه دانش‌آموزان داشته باشید. برای آسان شدن روند کار، الگوی نوشتن گفتگوها را آماده کرده‌ایم (نگاه کنید به پیوست اول در انتهای کتاب). این برگه الگوی تکلیف، وظیفه دانش‌آموزان را به روشنی نشان می‌دهد و هدف هر نمایش را پررنگ می‌سازد. اجرای نمایش مجالی بی‌همدستی برای تغییرهای درونی افراد. بارها در کلاس‌هایمان شاهد این نتایج بوده‌ایم و او را بریم که وقت گذاشتن برای این روش تدریس، ارزش بسیار دارد.

دانش‌های مورد توجه ما در این کتاب تاریخ، ادبیات و علوم تجربی بوده است. تمرین‌های منبذای طراحی شده است که در کنار مهارت‌های نوشتاری و برقراری ارتباط گفتاری، دانش عمومی مخاطبان نیز پرورده شود. لازم نیست فصل‌ها به ترتیب خوانده شود، زیرا محتوای هر فصل مستقل از فصل‌های دیگر است. آموزگاران می‌توانند این کتاب را منبع اصلی و پایه واحد درسی فلسفه قرار دهند تا از برخی فصل‌ها در ضمن تدریس واحدهای درسی دیگر بهره بگیرند؛ مثلاً، در واحد درسی تاریخ که در آن تاریخ باستان تدریس می‌شود، مطالعه فصل‌های ۵ و ۱۰ مفید است که درباره افلاطون و ارسطو بحث می‌کند. فصل‌های ۱ و ۷ به کار مطالعات ادبی در کلاس‌های ادبیات می‌آید. در کلاس علوم تجربی مطالعه فصل ۱۱ درباره آلبرت اینشتین و فصل ۱۲ که درباره کارل پوپر و فصل ۱۳ که درباره ریچارد داوکینز است راهگشا خواهد بود. افزون بر این، هر فصل برای

بهبود کار گروهی و گفتگو در کلاس‌های پرورشی و نمایش مناسب است. ما به تجربه دریافته‌ایم که این کتاب با محیط‌های آموزشی متفاوت می‌تواند به خوبی سازگار شود و به دانش‌آموزان کمک می‌کند درباره مسائل دیرینه اندیشه بشر با روش‌های نو بیندیشند.

این کتاب به آموزگاران امکان می‌دهد از رهگذر نوشتن، اجرای شفاهی و کارهای گروهی، با دانش‌آموزان از منظرهای گوناگونی کار و آنان را ارزیابی کنند. آن‌ها در فلسفه پاسخ درست و نادرست وجود ندارد، نمره دادن در این درس کار دشواری است. مسئولیت اصلی آموزگار در این درس تشویق کردن دانش‌آموزان به کشف دیدگاه‌های مختلف و احترام گذاشتن به باورهای گوناگون است. البته به تمرین‌های نوشتنی (چه نوشتن پاسخ پرسش‌های این کتاب، چه نوشتن یک مقاله فلسفی با روش آزاد) از نظر درجه روشنی و کیفیت بیان مطلب می‌توان نمره داد. پیشنهاد می‌کنیم دانش‌آموزان را موظف کنید در پایان هر کلاس، شب‌هاشان را به شما بدهند تا نوشتنشان ارزیابی شود، خواه نمره معینی برایشان ثبت کنید یا نکنید. امتیاز دادن به مشارکت کلاسی انگیزه خوبی برای همراهی و همکاری بیشتر دانش‌آموزان در آموزش است. در پایان این درس، دانش‌آموزان باید به اهمیت و تأثیر روشن و دقیق اندیشیدن و همکاری و همفکری به یاد آورند. آن‌ها بسیار شگفت‌زده می‌شوند هنگامی که می‌فهمند انسان‌ها از دیرباز، همان مسائلی اندیشیده‌اند که امروز هم دغدغه ماست. بنا به تجربه ما، این شگفت‌زدگی برابر است با شتاب فراوان در یادگیری.

آیا تاکنون به پرسش‌های غریب و مرموز اندیشیده‌اید؟ مثلاً پیس آه، است که از کامپیوترتان عصبانی شوید؟ آیا فکر کرده‌اید که اگر دیوانه شود، - حواها شد؟ آیا فکر کرده‌اید چه می‌شود اگر ماشینی بسازیم که مست کند؟ آیا فکر کرده‌اید چه می‌شود اگر ماشینی بسازیم که توانایی فکر کردن داشته باشد؟ فکر می‌کنید «اندیشیدن» چیست؟

آیا از خود پرسیده‌اید که جهان آغاز دارد؟ اگر باستان مثبت است، فکر می‌کنید قبل از پیدایش جهان چه خبر بوده است؟ آیا فکر می‌کنید برای هدفی یا سرنوشت خاصی به این جهان آمده‌اید؟ اگر چنین است، چگونه این هدف را کشف می‌کنید؟ آیا اگر بپذیریم که سرنوشت معینی داریم به این معناست که اختیار نداریم؟

این پرسش‌ها عمیق و دقیق‌اند و نمی‌توان در اینترنت و دایرةالمعرفه پاسخ مشخصی برای آن‌ها یافت. شاید هیچ‌گاه به پرسش‌هایی از این دست فکر نکرده باشید. اما اگر فکر کرده‌اید، شما تنها کسی نیستید که به این چیزها فکر کرده است. این مسائل غریب و مرموز نیستند، بلکه مسائل فلسفی‌اند؛ درست همان موضوعی که این کتاب به آن می‌پردازد.

این کتاب جلد دوم مجموعه فلسفه برای نوآموزان است. جلد نخست به موضوعاتی مانند ارزش‌ها، زیبایی و فلسفه سیاسی می‌پردازد. البته آن کتاب مقدمه و پیش‌نیاز مطالعه این کتاب نیست و می‌توان آن را به‌تنهایی خواند (هرچند امیدواریم که جلد اول را خوانده باشید). در این جلد به

مباحث فلسفی در حوزه معرفت‌شناسی و مابعدالطبیعه (متافیزیک) می‌پردازیم.

متافیزیک و معرفت‌شناسی کلمات غریبی هستند، اما مباحث جذابی دارند. در ترکیب متافیزیک، واژه «فیزیک» به معنای علم است و پیشوند «متا» به معنای بعد و فراتر است. بنابراین، متافیزیک به معنای مطالعه چیزی است که فراتر از علم است. مثلاً، هیچ دانشمندی درباره این که آیا روح و خدا واقعاً وجود دارند یا نه، دلیل و مدرکی ندارد، اما این‌ها پرسش‌هایی معنا دارند و وقتی درباره مسائل این‌چنینی بحث می‌کنیم، دیگر متافیزیک شده‌ایم.

کلمه معرفت‌شناسی به معنای «شناخت معرفت» است و ما هنگام مطالعه معرفت‌شناسی بررسی می‌کنیم که به چه چیزی معرفت داریم و چگونه به آن معرفت می‌رسیم. بعضی از فیلسوف‌ها دلیل می‌آورند که ما به هیچ مسأله‌ای نمی‌توانیم رسیدیم. بعضی دیگر استدلال می‌کنند که معرفت یقینی محدود به علوم تجربی است. دیگرانی هم فکر می‌کنند که می‌توانیم به معرفت مابعدالطبیعی دست پیدا کنیم. ما به دیدگاه‌های نمایندگان هر کدام از این مکاتب فکر می‌پردازیم.

در این کتاب همچنین به مسائل دیگری خواهیم پرداخت، مانند فکر کردن کامپیوترها، اختیار داشتن انسان، دانش و آتری و این که آیا می‌شود به چیزهایی معتقد بود که نمی‌توان اثباتشان کرد. البته به «معنای زندگی». پرسش‌هایی از این دست هم مفرح و هم سرزنش‌آمیز هستند. زیرا بیشتر ما درباره چنین مسائلی نظرهایی داریم که با بحث‌های فلسفی اصلاح و پالایش می‌شود. مباحثه فلسفی چیز بدی نیست، بلکه وسیله‌ای است برای پالودن باورهایمان. به همین سبب است که این پرسش‌ها سودمندند. به این فکر کنید که چه تعداد آرای فکری وجود دارد. حالا فکر کنید درباره احتمال این که بهترین نظریه از آن شماست. احتمالش بسیار کم است. اگر باورهای خود و متفکران حوزه فلسفه را در معرض نقد

موشکافانه واقعی قرار دهید، می‌توانید احتمال رسیدن به باورهای درست را بالا ببرید. همیشه مباحث و آرای زیادی وجود دارد تا به شما کمک کند ذهنتان را اصلاح و پالایش کنید.

آشنا و رویاروی شدن با دیدگاه‌های نو لذت‌بخش است، گرچه شاید این مواجهه در ابتدا عجیب به نظر برسد. هر فصل این کتاب را با فعالیتی آغاز می‌کنیم که باعث آشنایی شما با موضوع آن فصل می‌شود، که شامل خواندن گفتگویی بین دو دانش‌آموز خیالی دوره دبیرستان و سپس پاسخ دادن به چند پرسش درباره آن گفتگوست. بهتر است که گفتگو را با دوستان و با صدای بلند بنویسید. هر دانش‌آموز نقش یکی از دو شخصیت مکالمه را بازی کنید. سعی کنید خودتان را در چارچوب ذهنی آن شخصیت قرار دهید و ببینید داشتن دیدگاه آن شخصیت چگونه ممکن است. شاید آن دیدگاه را نپذیرید، شاید هم نپذیرید. البته، اگر آن نظریه را به عنوان نظریه خودتان پذیرفتید، بیان دلایل پذیرش آن نظریه را در آن راحت‌تر خواهد بود. ما از شما می‌خواهیم خودتان شروع کنید و درباره آن موضوع‌های مورد بحث گفتگویی بنویسید.

در میانه هر فصل تمرین دیگری با نام «آزمون خیالی» می‌بینید. آزمون خیالی طرحی است خیالی و برای این طراحی شده است که در آن ادعای چالش‌انگیز را بیازمایید. مثلاً، فرض کنید کسی ادعا کند که این برای جامعه ضروری است. ما می‌توانیم این ادعا را با تصور کردن جامعه‌ای بدون دین بیازماییم. اگر بتوانیم این مفهوم را تصور کنیم، ادعای اصلی نادرست خواهد بود. اما اگر نتوانیم جامعه بدون دین را تصور کنیم، ادعای اصلی یک امکان معقول است. در پایان هر فصل از شما می‌خواهیم یک آزمون خیالی برای آزمودن ادعای اصلی در هر فصل بنویسید و به این ترتیب، شما هم وارد میدان می‌شوید.

مشخصات هر کتابی که در متن به آن اشاره شده، در منابع پایان فصل آورده شده است. همچنین فهرستی از برخی کتاب‌های مرتبط با موضوع

هر فصل، در منابعی «برای مطالعه بیشتر» در اختیارتان قرار می‌گیرد. این فهرست‌ها به شما کمک می‌کند مسائلی را که به آن‌ها علاقه دارید پیگیری کنید. در پایان هر فصل، پرسش‌هایی برای گفتگو آمده است تا درک بهتری از مفاهیم اصلی هر فصل به دست آورید. همچنین، فعالیت‌ها و تمرین‌ها در پایان هر فصل به شما کمک می‌کند این مفاهیم را در زندگی روزمره‌تان به کار ببرید. در آخر، واژه‌نامه‌ای در پایان کتاب برای آشنایی‌تان با واژگان تخصصی فلسفه آورده‌ایم.

فلسفه بیدارتان خواهد کرد و وادارتان می‌کند فکر کنید. اگر به فلسفه عادت کنید، نمی‌فهمید چگونه بدون آن می‌توان زندگی کرد.